

УДК 811.112.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-19>

Марина ГЛАДКА,

orcid.org/0000-0002-7511-0795

викладач кафедри романо-германської філології

Українського гуманітарного інституту

(Буча, Київська область, Україна) *m.hlادka@ugi.edu.ua*

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ ПРИ НАВЧАННІ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Протягом всієї людської історії люди намагалися вигадати способи, за допомогою яких вони могли б по можливості міцно засвоїти будь-які знання. З найдавніших часів тема і техніка запам'ятовування займала допитливих, розглядалася і систематизувалася великими людьми минулого. З'явився спеціальний термін, запозичений з грецької «Мнемоніка» – мистецтво запам'ятовування. Процесом запам'ятовування і розвитку мови можна керувати свідомо. Запис образів в пам'ять реалізується за допомогою простої розумової операції «Поєднання образів». Мнемотехніка призначена для запам'ятовування точної інформації, економії часу при запам'ятовуванні, збереження інформації в пам'яті, тренування уваги й мислення. Суть проблеми полягає в тому, що ця техніка застосовується давно і в багатьох сферах, але в плані методології іноземної мови вона гостро потребує вивчення. У статті розглядається питання про ефективність використання мнемотехніки для вивчення лексики англійської мови. Мнемотехніка – одна з технологій активного навчання, яка ґрунтується на лексико-семантичних зв'язках та асоціативному мисленні. Існує кілька видів мнемотехніки, так виділяють класичну, педагогічну, циркову (естрадну), спортивну і сучасну мнемотехніку. У центрі уваги статті знаходиться педагогічна мнемотехніка. Вивчення іноземної мови, з точки зору автора, представлять собою благодатний ґрунт для застосування мнемотехнічних прийомів, відмінних від загальновідомих способів запам'ятовування, традиційно застосовуваних в університетах. Сучасні психологи і педагоги сходяться на думці, що кодування інформації за допомогою образів і асоціацій прискорюють процес запам'ятовування. У статті розглядаються різні методи мнемотехніки, що допомагають сприймати і відтворювати іноземні слова і словосполучення: асоціації, римізація, ключові слова, метод Цицерона, символізація, картина із слів. Наводяться приклади використання прийомів мнемотехніки.

Ключові слова: мнемотехніка, асоціації, запам'ятовування, лексика, навчання, методи, інформація.

Marina GLADKA,

orcid.org/0000-0002-7511-0795

Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology

Ukrainian Institute of Arts and Sciences

(Buchа, Kyiv region, Ukraine) *m.hlادka@ugi.edu.ua*

THE USE OF MNEMOTECHNIQUE IN TEACHING GERMAN VOCABULARY TO STUDENTS-PHILOLOGISTS

Throughout human history, people have tried to invent ways in which they could master any knowledge as firmly as possible. From time immemorial, the curious minds were occupied with the subject and technique of memorization, considered and systematized by the great men of the past. There was a special term borrowed from the Greek «Mnemonics» – the art of memorization. The process of memorization and language development can be controlled consciously. Recording images in memory is realized using a simple mental operation «Combination of images». Mnemonics is designed to memorize accurate information, save time when memorizing, storing information in memory, training learning and thinking. The essence of the problem is that this technique has been used for a long time in many areas, but in terms of foreign language methodology, it is in dire need of study. The article considers the question of the effectiveness of the use of mnemonics to study the vocabulary of the English language. Mnemonics is one of the technologies of active learning, which is based on lexical-semantic connections and associative thinking. There are several types of mnemonics, so there are classical, pedagogical, circus (pop), sports and modern mnemonics. The focus of the article is pedagogical mnemonics. The study of a foreign language, from the point of view of the author, will be a fertile ground for the application of mnemonic techniques, different from the well-known methods of memorization, traditionally used in universities. Modern psychologists and educators agree that the encoding of information through images and associations accelerates the process of memorization. The article considers various methods of mnemonics that help to perceive and reproduce foreign words and phrases: associations, rhyming, keywords, Cicero's method, symbolization, picture of words. Examples of the use of mnemonics are given.

Key words: mnemonics, associations, memorization, vocabulary, learning, methods, information.

Постановка проблеми. До недавнього часу автори навчальних посібників з іноземних мов до проблеми збагачення словникового запасу ставилися найчастіше без належної уваги. Причиною цього були наступні фактори: по-перше, автори програм вважали, що в процесі навчання граматиці потрібно приділяти більшу увагу; по-друге, вчені дотримувалися точки зору, що учні та студенти будуть робити помилки при побудові речень, якщо їм доведеться заучувати занадто багато слів, перш ніж вони оволодіють базовою граматиною; по-третє, вважалося, що значення слів запам'ятовується тільки за допомогою досвіду, а не на занятті. Однак, не так давно, знову зріс інтерес до проблеми навчання лексики, і з'ясувалося, що вона є важливим аспектом у вивченні мови, і заслуговує як прикладених зусиль при оволодінні нею, так і нових досліджень. З'явилася навіть думка, що лексика – це центр комунікативної компетенції. Разом з тим, як показує досвід викладання, головна трудність при вивченні іноземних мов полягає в запам'ятовуванні іноземних слів та виразів. Студенти витрачають багато часу на їх запам'ятовування, але не досягають бажаних результатів.

Мета: дослідити прийоми мнемотехніки, розробити вправи на матеріалі підручника Themen Neu 1 та Begegnungen A1 та використати їх для кращого запам'ятовування іноземних (німецьких) слів студентами, підвищити ефективність і мотивацію вивчення іноземної мови.

Вступ. Вивченню лексики приділяється особлива увага в методиці викладання іноземних мов, оскільки більшість студентів стикаються з проблемою запам'ятовування і відтворення іншомовних слів. Основна трудність для багатьох студентів – це запам'ятовування великої кількості нових слів, тепер уже двох мов (англійської та німецької). Вивчаючи мови, вони докладають великих зусиль, витрачають багато часу, але часто результати залишають бажати кращого. Рішенням даної проблеми може слугувати застосування активних освітніх технологій і різних ефективних прийомів запам'ятовування, збереження і відтворення інформації. В останні роки все більшої значущості набувають технології активного навчання, які спираються на творче, продуктивне мислення і комунікацію. Їх поява пов'язана з прагненням викладачів активізувати пізнавальну діяльність студентів, спонукати їх до самостійного отримання знань.

У сучасній методиці навчання іноземних мов існують такі методи вивчення лексики. Традиційні методи – це записування слів у зошит в два

стовпчики (слово – переклад), метод карток (з одного боку картки – слово, з іншого – переклад), метод прописування (багато разів прописуєш слово), багаторазове повторення та інші, подібні цим методам.

Метод оптимізації – метод групування: за граматичними ознаками (наприклад, дієслова з відокремлюваними префіксами: ankommen, mitmachen, fernsehen), за змістом (синоніми – антоніми: groß- klein) і т.д. Метод вивчення однокореневих слів (наприклад: die Schule, die Schulsachen, die Sculfächer, der Schüler). Етимологічний метод (вчити відразу два слова – англійське і німецьке, blue – blau). Метод вивчення за допомогою додатків, наприклад: Quizlet.com (Тут можна створювати свої списки слів і різні способи їх перевірки (тести, вибір правильного варіанту відповіді, написати по буквах і т.д.)).

Мнемотехніка – одна з технологій активного навчання, яка ґрунтується на лексико-семантичних зв'язках і асоціативному мисленні. Сучасні психологи і педагоги вважають, що кодування інформації за допомогою образів і асоціацій прискорюють процес її запам'ятовування, допомагають перевести інформацію в довгострокову пам'ять. Розглянемо цей метод більш детально.

Аналіз наукових джерел та літератури. Перші відомі нам мнемонічні тексти створювали давні греки. Мистецтво запам'ятовування також розвивалося середньовічними ченцями, яким потрібно було запам'ятати величезну кількість текстів для богослужінь. В епоху Відродження, коли знання стали вважатися силою, здатність тримати знання в голові також дуже високо цінувалася (Ассорова). Писемність значно полегшила оперування інформацією в усіх країнах світу. Серед найбільш відомих учених, які працювали над цим питанням, – Джордано Бруно (XVI століття). Остання серйозна віха історії мнемотехніки – створення двох найавторитетніших на даний момент систем – візуальної методики «Джордано», автор Володимир Козаренко і метод мовних засобів Самвела Гаріб'яна (Історія мнемотехніки). У радянський період цю тему вивчали лише окремі вчені-психологи: А. Р. Лурія, Л. С. Виготський, А. Н. Леонтьєв, П. І. Зінченко. Причому, їх наукові роботи вийшли в світ в 30-і роки, а потім тільки в 60-і роки. На жаль, у радянських методистів, дидактів, вчителів мнемо-прийоми належали до розряду «суперечать усвідомленому науковому освоєнню навчально матеріалу». Тому вчителі не афішували свої «штучні запам'ятовування», можливо, з цієї причини до сих пір немає хорошої мнемонічної скарбнички «класичних прийомів».

В кінці 90-х тільки деякі автори вже усвідомлено стали виділяти мнемоматеріал поряд з іншими. І ці унікальні знахідки по крихтах розкидані в книгах, журналах, на уроках вчителів-словесників. Як правило, це невеликі за обсягом книги або статті в методичних виданнях.

Виклад основного матеріалу. Що ж таке мнемотехніка? Звернемося до поняття «мнемотехніка». Слова «мнемотехніка» і «мнемоніка» означають одне і те ж – техніка запам'ятовування. Вони походять від грецького «μνημονικόν» – мистецтво запам'ятовування. Сучасні енциклопедичні словники, довідники, глосарії дають такі визначення мнемотехніки. У психологічному словнику І. Кондакова і в статті «Поняття мнемотехніка і різні її значення» мнемотехніка розглядається як мистецтво запам'ятовування з її широким спектром використання, аж до циркового та естрадного номера, а також як запам'ятовування на основі візуального мислення.

Кожен вчитель незалежно від стажу і досвіду може використовувати прийом мнемотехніки в своїй роботі. Відомий психолог А.Н. Леонтьєв ще в 1931 році писав, що ми повинні переглянути питання про роль мнемотехніки. У більшості випадків вона явно недооцінюється. Безсумнівно, могутньому педагогічному засобу необхідно знайти адекватне застосування (Леонтьєв, 1979).

Прийом мнемотехніки розширює уяву, зміцнює пам'ять. Студенти відчують задоволення від роботи, на парі не виникають стресові ситуації, студенти впевнені в тому, що вони можуть запам'ятати матеріал будь-якого ступеня складності. Мнемоніка – мистецтво запам'ятовування, сукупність прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій. Мнемотехніка: 1) те саме, що мнемоніка; 2) цирковий і естрадний номер, заснований на мистецтві запам'ятовування («відгадування» чисел, предметів, дат і імен). Мнемотехніка – система різних прийомів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій (Большой психологический словарь, 2004). Практичне застосування мнемотехніки в системі освіти – це засвоєння текстової інформації, алгоритм по засвоєнню віршів, скоромовок та іншої римованої інформації; методика вивчення словникових слів і правил; алгоритм по засвоєнню іноземних слів, складних для сприйняття термінів і правил; ігрові методики і вправи на розвиток уваги, логіки, пам'яті (Чепурний, 2014).

Метод асоціацій для запам'ятовування іноземних слів все більше й більше поширюється серед

педагогів-лінгвістів і вважається одним з найефективніших. Він полягає у виборі українського слова (словосполучення), максимально співзвучного іноземному слову. Згадуючи рідною мовою слово, яке вивчається, у студента автоматично відтворюється асоціативний зв'язок і згадується ключове слово. Зараз у вільному доступі можна знайти достатню кількість різних словників з асоціаціями. (М.Р. Ванягіна Застосування мнемотехніки).

Для того щоб навчитися використовувати мнемотехніку необхідно знати основні правила створення асоціацій: образи повинні бути великими, якщо образ буде маленький, то асоціативні зв'язки будуть фіксуватися дуже погано; образи повинні бути об'ємними, щоб їх можна було обертати і розглядати з усіх боків; образи повинні бути яскравими і кольоровими; образи повинні бути детальними; образи мають бути парадоксальними або абсурдними, тобто важливо застосовувати прийоми гіперболізації (зменшення або збільшення предмета, або окремих його частин) або аглютизації (комбінування або з'єднання об'єктів).

Застосування цих правил і прийомів при створенні образу гарантуватиме міцні асоціативні зв'язки між запам'ятовуваною інформацією (Мнемотехніка и изучение иностранного языка). Ця техніка вважається ефективною, тому що у багатьох людей добре розвинена асоціативна пам'ять, творча уява, на чому і заснована мнемотехніка. Можна привести в приклад твердження В.А. Козаренко, що «мозок не вмє запам'ятовувати нічого, крім зорових образів» (Козаренко, 2015). Швидкість запам'ятовування залежить не тільки від складності самої інформації, але також і від умінь і тренуваності людини застосовувати цю техніку.

При використанні цього методу необхідно пам'ятати, що міцність запам'ятовування залежить від того, наскільки близький студенту той чи інший образ. Тому необхідно навчити студентів користуватися цим методом для того, щоб вони могли самостійно придумувати образи до слів, спираючись на свій особистий досвід, свої почуття і емоції. Саме особистісно або емоційно забарвлений матеріал запам'ятовується набагато міцніше і зберігається в пам'яті набагато довше (История мнемотехники).

Існує велика кількість методів для запам'ятовування інформації. Кожен прийом мнемотехніки носить індивідуальний характер, і вибір методики запам'ятовування повинен залежати від віку і психічних особливостей особистості. Розглянемо деякі з прийомів, які дозволяють враховувати вікові особливості студентів: асоціації,

римізація, ключові слова, метод Цицерона, символізація, картина із слів (Козаренко, 2004).

Метод асоціацій. Суть методу полягає в утворенні асоціацій. Головне в цьому методі – яскравість образу. Асоціації повинні бути незвичайними, нестандартними, може навіть абсурдними. Наприклад, у німецькій мові для визначення роду іменника є три артикля. Для іменників чоловічого роду – це *der*, для жіночого роду це *die*, для середнього це *das*. Головна складність полягає в тому, що рід іменників в німецькій мові не завжди відповідає роду іменника в українській (наприклад, укр. *дівчинка* (жіночий рід) – нім. *das Mädchen* (середній рід). А значить, іменники в німецькій мові потрібно вчити з артикля. Як це зробити за допомогою методу асоціацій?

Припустимо, для іменників чоловічого роду головним чином буде – Крокодил Гена, для іменників жіночого роду – Стара Шапокляк, для іменників середнього роду – Чебурашка. Наприклад, потрібно запам'ятати, що слово дзеркало – *der Spiegel* в німецькій мові чоловічого роду, ми уявляємо собі, як Крокодил Гена красується перед дзеркалом. Або те, що слово ножиці – *die Schere* в німецькій мові жіночого роду. Тоді можна уявити, як Старенька Шапокляк цими ножицями робить собі манікюр. Якщо потрібно запам'ятати, що іменник кінь – *das Pferd* в німецькій мові середнього роду, в голові спливає картинка як Чебурашка, весело скаче на коні.

Римізація. Даний спосіб заснований на підборі рими до слова: *Tisch – Fisch* (стіл – риба); *heiß – weiß* (гарячий – білий). Прийом римізації можна посилити, якщо з'єднати з прийомом асоціації. Можна уявити як риба лежить на столі; який в пустелі гарячий пісок (до речі, можна буде заглянути в словник, щоб дізнатися як буде по-німецьки слово «пустеля»).

Метод ключового слова. Спосіб цей дуже простий і полягає він в наступному: до німецького слова потрібно підібрати ключове слово з рідної мови, яке буде схоже на нього за звучанням. Наприклад, потрібно запам'ятати слово *Der Busch* – кущ. Уявляємо яскраву галявину з великим кущем, з якого виглядає веселий Джордж Буш.

Метод Цицерона. Давньоримський оратор Цицерон виголошував довгі промови з іменами, датами і фактами. Щоб запам'ятувати інформацію, він розміщував її в добре знайомій будівлі або кімнаті. Як? Уявляв добре знайоме приміщення. Потім уявляв потрібну інформацію і прив'язував її до певного місця. Якщо він хотів щось пригадати, то просто подумки обходив кімнату. Те ж саме можна робити зі словами.

Прийом символізації. Метод полягає у зображенні загальноприйнятих символів поряд зі словом, наприклад: *Ich mag* (слово *mag* написано всередині серця) – Я люблю; *Ich hasse* (слово *hasse* перчеркнуто стрілою) – Я ненавиджу. Або, щоб запам'ятати, що *die Sonne* означає «сонце» можна зобразити літеру «o» у вигляді сонечка

Картини із слів. З слів, які необхідно вивчити, можна малювати цілі картини. Приведемо власні приклади запам'ятовування лексики, які були розроблені на основі підручників *Themen Neu 1* та *Begegnungen A1+*. Тема «*Essen und Trinken*» (*Themen Neu 1*). Розповідаємо історію, щоб запам'ятати рід іменників. Чоловік, жінка та дитина подорожували на кораблі. У кожного була валіза з провіантом та іншими необхідними речами. Домовимось, що в чоловіка – продукти чоловічого роду, у жінки – жіночого та множини, у дитини – середнього. Показуємо фото сім'ї з валізами. А на валізі чіпляємо картинки з продуктами і речами відповідного роду. Наприклад, у валізі чоловіка: *der Salat, der Kuchen, der Käse, der Fisch, der Reis, der Löffel, der Teller*. У валізі жінки: *die Milch, die Gabel, die Butter, die Wurst, die Butter, die Kartoffeln*. У валізі дитини: трішки *das Obst*, трішки *das Gemüse, das Brot, das Wasser, i das Fleisch. Die Bratkartoffeln* (смажена картопля) – уявляємо брата, який смачно жує смажену картоплю. *Die Gabel* (вилка) – за звучанням схоже на *граблі*. Для кращого запам'ятовування прийменників, які вимагають після себе давального відмінка (Dativ) використовуємо римівку: *mit, nach, aus, zu, von, bei – dativ ti ne забудвай, seit, außer, gegenüber – після них накож, мій друже*.

Тема «*Die Reise*» (*Begegnungen A1+*). *Das Bett* (ліжка) – дівчинка на ім'я Бет (Елізабет) лежить у ліжку. *Berühmt* (відомий) – корінь цього слова співзвучний з коренем українського слова *рюмсаати*. Уявляємо відому акторку, яка *рюмсає*. Запам'ятовуємо слова за допомогою римівки: *за готель плачу – bezahlen, в вільний час маюю – malen. ще музеї я besuchen – всі відвідав я щодуху*.

Висновки. При вивченні німецької мови, студенти стикаються з труднощами запам'ятовування слів. Але існує багато способів вирішення цієї проблеми. І один з найцікавіших і ефективних – мнемотехніка. Однак хотілося б відзначити важливість застосування і інших способів: як традиційних, так і сучасних. Всі способи доповнюють один одного. А значить, поєднання всіх методів – найкращий спосіб запам'ятовування, однак потрібно експериментувати, щоб знайти свій метод вивчення іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ассорова А. Мнемонические правила или как запомнить, чтобы вспомнить. URL: <https://vm.ru/technology/466222-mnemonicheskie-pravila-ili-kak-zapomnit-chtoby-vspomnit> (дата звернення: 10.06.2021).
2. Большой психологический словарь. / сост.: Мещеряков Б., Зинченко В.: Олма-пресс, 2004. 666 с.
3. Возникновение и развитие мнемоники. URL: <http://ped.bobrodobro.ru/36209> (дата звернення: 12.06.2021).
4. История мнемотехники. URL: <http://mnemotehnik.blogspot.com/> (дата звернення: 11.06.2021).
5. Козаренко В.А. Все о памяти и способах запоминания. Москва, 2015. С. 130-132.
6. Козаренко В.А. Учебник мнемотехники. Система запоминания «Джордано». Москва, 2004. 85 с.
7. Леонтьев А. Н. Развитие высших форм запоминания. Хрестоматия по общей психологии / ред.: Ю. Б. Гиппенрейтер, М. Блауг. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1979. 386 с.
8. Мнемотехника и изучение иностранного языка несовместимые понятия?! Давайте разберемся! URL: <https://habrahabr.ru/post/156599> (дата звернення: 10.06.2021).
9. Чепурний Г. А. Мнемотехніка. Технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 152 с.
10. Понятие «мнемотехника» и различные ее значения. URL: https://studwood.ru/1840072/psihologiya/ponyatie_mnemotehnika_razlichnye_znacheniya (дата звернення: 11.06.2021).

REFERENCES

1. Anastasiya Assorova. Mnemonicheskie pravila ili kak zapomnit', chtoby vspomnit' [Mnemonic rules or how to remember to remember]. URL: <https://vm.ru/technology/466222-mnemonicheskie-pravila-ili-kak-zapomnit-chtoby-vspomnit> (data zvernennya: 10.06.2021). [in Russian].
2. Bol'shoj psihologicheskij slovar' [Large psychological dictionary]. / cost.: Meshcheryakov B., Zinchenko V.: Olma-press, 2004. 666 p. [in Russian].
3. Vozniknovenie i razvitie mnemoniki [The emergence and development of mnemonics]. URL: <http://ped.bobrodobro.ru/36209> (data zvernennya: 12.06.2021). [in Russian].
4. Istoriya mnemotekhniki [History of mnemonics]. URL: <http://mnemotehnik.blogspot.com/> (data zvernennya: 11.06.2021). [in Russian].
5. Kozarenko V.A. Vse o pamyati i sposobah zapominaniya [All about memory and ways of memorizing]. Moskva, 2015. pp. 130-132 [in Russian].
6. Kozarenko V.A. Uchebnik mnemotekhniki. Sistema zapominaniya «Dzhordano» [Textbook of mnemonics. Memorization system «Giordano»]. Moskva, 2004. 85 p. [in Russian].
7. Leont'ev A. N. Razvitie vysshih form zapominaniya [Development of higher forms of memorization]. Hrestomatiya po obshchej psihologii / red.: YU. B. Gippenrejter, M. Blaug. Moskva: Izd-vo Mock. un-ta, 1979. 386 p. [in Russian].
8. Mnemotekhnika i izuchenie inostrannogo yazyka nesovmestimye ponyatiya?! Davajte razberemysya! [Mnemonics and foreign language learning are incompatible concepts?! Let's figure it out!] URL: <https://habrahabr.ru/post/156599> (data zvernennya: 10.06.2021). [in Russian].
9. Chepurnyy H. A. Mnemotekhnika. Tekhnolohiya efektyvnoho zasvoyennya informatsiyi v umovakh suchasnoyi osvity [Mnemonics. Technology of effective assimilation of information in the conditions of modern education]: navchal'no-metodychnyy posibnyk. Ternopil': Mandrivets', 2014. 152 p. [in Ukrainian].
10. Ponyatie «mnemotekhnika» i razlichnye ee znacheniya [The concept of «mnemonics» and its various meanings]. URL: https://studwood.ru/1840072/psihologiya/ponyatie_mnemotehnika_razlichnye_znacheniya (data zvernennya: 11.06.2021). [in Russian].